

Українська медична стоматологічна академія

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ
НА КАФЕДРІ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ

Шерстюк О.О., Підлужна С.А., Свінцицька Н.Л., Корчан Н.О., Каценко А.Л.

Українська медична стоматологічна академія

Висвітлено питання вдосконалення викладання анатомії людини студентам, розкрито шляхи оптимізації навчального процесу і якісної підготовки майбутніх фахівців в умовах реформування вищої медичної освіти.

Ключові слова: освіта в закладах вищої медичної освіти, професійні компетенції, анатомія людини, формування клінічного мислення, тестовий контроль.

The paper highlights the issues of improving the teaching of human anatomy to students and the ways of optimizing the educational process and qualitative training of future specialists in the context of the reform of higher medical education.

Key words: education in higher medical institutions, technology of teaching, human anatomy, test control.

Вища медична освіта має забезпечити високоякісну підготовку студентів і є важливою складовою реформування галузі охорони здоров'я й реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня підготовки майбутніх лікарів залежить якість надання медичної допомоги населенню країни. Професійні якості майбутнього лікаря формуються в процесі навчання в медичному ЗВО. Тому зміст і організація освітнього процесу, спрямованого на формування особистості майбутнього лікаря, його професійної компетенції, є актуальними завданнями вищої медичної освіти [1].

На сучасному етапі в розробці й реалізації Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 років пріоритетним є надання професійних медичних послуг, що стає можливим за умов якісної медичної освіти. Сучасний розвиток медичної науки і практики зумовлює необхідність вносити корективи в підготовку й підвищення кваліфікації медичних працівників із наближенням їхньої освіти до міжнародних стандартів. Саме тому якість освіти в ЗВО необхідно покращити шляхом ефективної організації й інформатизації навчального процесу, упровадження передових наукових розробок у практику викладання, забезпеченням високого професіоналізму викладачів, створенням сучасної навчально-методичної бази в усіх освітніх галузях, зокрема й медичній [2].

У наш час у вищій медичній школі стоїть питання розробки оптимальних способів навчання, що гарантують формування в студентів глибших знань, які дозволять їм якісно виконувати професійну діяльність лікаря широкого профілю. Нині першочерговим завданням вищої школи стало покращення якості спеціалістів, що випускаються. Уведення нових освітніх стандартів передбачає перехід до компетентісно-орієнтованої освіти, коли в результаті інтегрування понять знання-розуміння-навички формуються здатність і готовність до професійної діяльності, що позначаються як компетенції [3].

Важливим для розвитку вищої медичної освіти є інтеграція вищої школи в європейський освітній простір, що виражається в реалізації освітніх стандартів третього покоління, упровадженні інноваційних підходів у психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу й методичній готовності до цього професорсько-викладацького складу. Ставиться завдання підвищення рівня компетентності лікарів-педагогів із точки зору оволодіння інноваційними методиками навчання й готовності їх реалізації в педагогічному процесі. Забезпечення інтеграції в розвинуте сучасне суспільство можливе лише за умови збереження й примноження інтелектуального потенціалу нації, до якого потрібно віднести й випускників медичних ЗВО, зокрема й нашої академії. Найсуттєвішим моментом для всеохопного інтеграційного процесу в академії є поєднання і взаємодоповнення навчального, виховного й наукового процесів. Без відповідного виховання наших студентів практично неможливо досягти гармонійного розвитку особистості й сформуванню національно свідомого, з активною життєвою позицією фахівця і громадянина [3].

Особливе місце в опануванні навичок професійної готовності належить фундаментальній науковій медико-біологічній дисципліні «Анатомія людини». Це фундаментальний предмет медичної освіти, знання якого необхідне для професійної підготовки лікарів будь-якої спеціальності. Анатомія людини – перша й основна медична дисципліна на початковому етапі навчання. Анатомія, як відомо, містить величезний обсяг інформації й вимагає від викладачів нових методологічних підходів, які допомагають студентам краще засвоїти предмет [3]. У сучасному викладанні анатомії людини увага студентів має бути націлена на вивчення прикладної анатомії, на клінічну спрямованість значущості досліджуваних структур, що важливо в загальній практиці лікаря. Анатомію найдоцільніше викладати й вивчати в контексті акценту на структури й функції в широкому діапазоні мінливості норми і у зв'язку з патологією. Наш досвід засвідчує, що власні наукові дослідження викладача мають прямий зв'язок із мотивацією студента до навчання й оволодіння ним професійними навичками. Уже кілька років матеріали наукових досліджень, які проводять викладачі кафедри, включаються в навчальний процес. Так, у лекційний курс з анатомії людини включені матеріали дисертаційних робіт про специфічні риси просторової впорядкованості кровоносного русла шлунка на всіх рівнях його організації, структурне забезпечення скоротливих властивостей слизової оболонки шлунка, ангіопаренхіматозні взаємовідношення нирок, особливості тривимірної конфігурації внутрішнього рельєфу серця. Отримані зображення внутрішніх органів і їхніх мікроструктур завдяки своїй високій якості й натуральній наочності можуть бути використані у вигляді ілюстрацій анатомічних атласів, а також таблиць і мультимедійних презентацій при викладанні анатомії людини, топографічної анатомії й на клінічних кафедрах. Не менше значення має включення результатів власних наукових розробок викладача в тематику практичних занять. Сучасні наукові розробки викладачів, їх наукове лідерство й пропаганда результатів власних досліджень серед студентів шляхом включення матеріалів у навчальний процес сприяють підвищенню мотивації студентів до навчання, зміцнюють престиж викладача і створюють сприятливі умови для росту майбутніх науковців і лікарів. Завдання професорсько-викладацького складу при цьому полягає в тому, щоб методично забезпечити оптимальні можливості для оволодіння студентом відповідним розділом медичної науки й постійно контролювати цю роботу [4].

На кафедрі анатомії починається життя кожного майбутнього медика. На першому курсі медичного вишу в першому семестрі анатомія людини – єдина медична дисципліна, де студенти починають вивчати послідовно й

досконало всі тонкощі будови людського тіла, але не тільки здобувають фундаментальні знання, а й долучаються до медицини в цілому, засвоюють правила дисципліни в медичних установах, форму одягу, поведінки тощо.

Особливості викладання анатомії людини в сучасних умовах обумовлені, перш за все, високими вимогами до рівня анатомічних знань майбутніх лікарів як фундаменту професійної й світоглядної підготовки. Удосконалення навчального процесу й підвищення якості підготовки студентів – пріоритетне завдання кафедри анатомії людини УМСА [4]. У класичному варіанті навчання під час лекцій, практичних і семінарських занять основною дійовою особою є викладач, який будує хід вивчення теми, тобто тему заняття. Навчається – пасивний слухач. Для моніторингу рівня знань за класичної форми навчання використовуються такі оціночні засоби як теоретичні опитування, тестування, розв'язання ситуаційних завдань, індивідуальне завдання. У педагога були тимчасові обмеження, тобто за певний час розглянути якомога більший обсяг навчального матеріалу. Нині завданням вищої школи є не просто підготовка фахівця, а висококваліфікованого професіонала, здатного приймати рішення швидко й адекватно в нестандартній ситуації, який поєднує практичну діяльність із дослідницькою роботою. Максимальне виконання поставлених вимог вимагає вирішення завдань з упровадженням сучасних новітніх форм навчання в медичному виші. Перспективним завданням ЗВО є розвиток і впровадження високих технологій у наукову, педагогічну й клінічну діяльність на всіх етапах професійної освіти лікарів [1]. Викладачі вищої медичної школи – особлива категорія педагогів, що мають специфічні функції, умови й методи роботи, кваліфікаційні й особистісні характеристики. В умовах реформи вищої освіти підвищується відповідальність викладачів медичних ЗВО за результати своєї праці, тому значущим стає забезпечення відповідності кваліфікації компетентнісному підходу у вищій професійній освіті в умовах її неперервності. Це стає можливим за умови використання модульної моделі навчального процесу, де змінюється співвідношення навчального навантаження в бік збільшення самостійної роботи студентів з навчально-методичною літературою й електронними освітніми ресурсами. За такого підходу передбачається тісний контакт студента й викладача, орієнтований на опанування професійних навичок (компетенцій).

Одним з актуальних завдань у зв'язку з переходом до кредитно-модульної системи, яке стоїть перед викладачами нашої кафедри, є впровадження нових технологій навчання, моніторинг якості засвоєння матеріалу. Систематичне отримання об'єктивної інформації про хід навчально-пізнавальної діяльності студентів – важлива умова підвищення ефективності навчального процесу й якості підготовки майбутніх лікарів. У процесі перевірки й оцінювання знань викладачі не лише фіксують фактичні знання, уміння студентів, а й впливають на результати й перебіг усього навчального процесу. Водночас дослідження сучасної педагогіки доводять, що контроль знань має велике виховне значення: дисциплінує студентів, виховує відповідальність, спонукає до змагання й забезпечує систематичне вивчення дисципліни. Тож можна впевнено зазначити, що перевірка знань, умінь студентів впливає на результати й процес опанування ними практичних навичок і може характеризуватися, крім обсягу знань, рівнем їх засвоєння. Удосконалення ефективності контролю, під час якого виявляють якість засвоєння знань, вимірюють її величину, присвоюють оцінку, – головна умова підвищення якості навчально-виховного процесу, а отже, і підготовки висококваліфікованого й конкурентоздатного лікаря. Кожний етап заняття вимагає контролю, тому що без нього втрачається сенс процесу навчання. Але до контролю висувуються певні вимоги: він має бути з яскраво вираженою освітньою, розвивальною, професійно націленою спрямованістю, адже завдяки контролю встановлюється зворотний зв'язок на занятті. Відповідно до цього на нашій кафедрі успішно застосовується тестовий контроль. Тестовий контроль забезпечує одночасну перевірку знань студентів усієї групи й формує в них мотивацію для підготовки до кожного заняття. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні тестовий контроль інтенсивно розвивається й поширюється, а використання тестових технологій посідає особливе місце в розробці й упровадженні в навчальний процес нових підходів до оцінювання досягнень студентів і виявлення рівня знань. Тестовий контроль має низку переваг перед іншими методами контролю: забезпечує об'єктивність і справедливості оцінки знань; відсутність емоційних стресів і перевантажень; відсутність психологічного впливу на студента; забезпечує прозорість і гласність результатів контролю; розвиває індивідуально-диференційований підхід до навчання й самостійної роботи студентів; забезпечує можливість одночасного контролю великої аудиторії за умов відносно невеликих витрат часу на його проведення.

Тести – це оптимальний засіб педагогічного вимірювання, що актуально за використання багатобальної рейтингової системи оцінювання. До того ж, це повністю автоматизований процес, що забезпечує максимально можливу об'єктивність (ставить усіх студентів у рівні умови в процесі перевірки знань) і грає у швидкості отримання результатів. Таким чином, застосування тестового контролю – це форма закріплення й систематизації матеріалу, що необхідно для розвитку пізнавальної діяльності студента. Такий контроль дає можливість постійного керування й коректування діяльності студентів для більш поглибленого вивчення дисципліни. Тестування як один із методів контролю є зручним, надійним, оперативним і об'єктивним. Але є певні недоліки, через які тестування не можна застосовувати як єдиний та ідеальний метод об'єктивного діагностування знань і вмінь. У навчальному процесі тестування обов'язково має поєднуватися з іншими формами й методами контролю.

Список використаної літератури

1. Бахнівський В.С. Міждисциплінарний взаємозв'язок у викладанні організації охорони здоров'я та внутрішньої медицини як компонент реалізації Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні / В.С.Бахнівський, Ю.Ю.Шушковська // Проблеми та перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 роки: навч.-метод. конф., 25 березня 2015 р. – Вінниця, 2015.
2. Кордон Ю.В. Удосконалення ефективності перевірки знань студентів за допомогою тестового контролю/ Ю.В. Кордон, О.І.Жорняк, С.А. Колодій // Проблеми та перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 роки: навч.-метод. конф., 25 березня 2015 р. – Вінниця, 2015.
3. Підлужна С.А. Інноваційні технології у навчальному процесі на кафедрі нормальної анатомії Української медичної стоматологічної академії /С.А.Підлужна // Матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю «ХVI Каришинські читання», Полтава, 30-31 травня 2019 р.

4. Свінцицька Н.Л. Вплив наукових досліджень викладача на формування сучасного лікаря / Н.Л. Свінцицька, О.О. Шерстюк, Т.Ф. Дейнега [та ін.] // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: навч.-наук. конф. з міжнар. уч., 26 березня 2015 р. – Полтава, 2015. – С. 213-214.

РОЛЬ НАСТАВНИЦТВА У ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЛІКАРЯ-ІНТЕРНА

Шиманська Я.В. Ліхачов В.К. Добровольська Л.М., Тарановська О.О. Макаров О.Г.

Українська медична стоматологічна академія

У статті проаналізовані три основні стратегії наставництва, які позитивно впливають на особистісні, освітні та професійні результати навчання лікарів-інтернів: загальне особисте благополуччя, кар'єрні рішення, задоволеність роботою та продуктивність праці.

Ключові слова: наставництво, оцінювання результатів виховання.

The article had analyzes three main mentoring strategies. It have a positive impact on personal, educational, and professional learning outcomes for interns: overall personal well-being, career decisions, job satisfaction, and productivity.

Key words: mentoring, evaluation of educational results.

Широко визнана важливість наставництва у вищих навчальних закладах України, особливо в галузі охорони здоров'я. Результати досліджень [1,2] показують, що ефективні програми наставництва позитивно впливають на особистісні, освітні та професійні результати навчання інтернів: загальне особисте благополуччя, кар'єрні рішення, задоволеність роботою та продуктивність праці.

Традиційно визначення наставництва зосереджувалось на:

- підтримці розвитку та навчання підопічних;
- довірчі відносини між наставником та вихованцем;
- створення комфортного навчального середовища для вихованців.

Однак визначення і концепції наставництва змінюються у світлі запровадження новітніх підходів до оцінювання його результатів. [2] Програмна оцінка має на меті візуалізувати підвищення рівня компетентності студентів протягом часу та в різних контекстах і характеризується інтеграцією формуючих та підсумкових функцій оцінювання. При оцінюванні використовуються цикли зворотного зв'язку та результатів навчання, спрямованих на керування індивідуальними навчальними процесами, а також на підтримку рішень щодо організації успішної освітньої роботи студентів. Наставники можуть залучати вихованців до рефлексивних діалогів, надавати консультації та підтримувати заходи зворотнього зв'язку. Таким чином, наставнику доручається тренінг учнів та стимулювання розвитку їхніх компетенцій.

Існує три переважні підходи до наставництва:

- підсилювальний підхід;
- переважно перевіряючий підхід;
- переважно «режисерський» підхід.

Розширення стратегії наставницького підходу

Підсилювальний підхід до наставництва має на меті розвинути спільне розуміння та домовленість зі студентами щодо напрямків їх навчання, подібних до роботи у партнерстві. Цей підхід характеризується рефлексивною стратегією розвитку інтернів, який означає, що всі відгуки, результати тестів та особисті проблеми доводяться до відома інтернів. [3,4]

З наставниками, які розширювали можливості, студенти були лідерами та були вмотивовані ставити власні цілі, вибирати стратегії для досягнення цих цілей та контролювати власну ефективність і розвиток. Їхні підопічні розкривали весь свій потенціал шляхом стимулювання розвитку навичок навчання протягом усього життя та підтримки індивідуальних навчальних траєкторій для розвитку власної професійної ідентичності.

Переважно перевіряючий підхід до наставництва виконує свою роль шляхом моніторингу та оцінки розвитку компетентності інтернів на основі стандартів успішності та виявлення проблем і слабких сторін у знаннях, навичках чи професійному розвитку. [4,7] Основний напрям роботи при цьому підході направлений на забезпечення умов для опанування інтернами необхідних стандартів успішності наприкінці навчання.

Контроль наставників цієї групи не мав причетності до особистого розвитку студентів. Швидше за все, наставники дотримувались стосункової дистанції у міжособистісних відносинах, вимагаючи від учнів нести повну відповідальність за своє навчання та розвиток.

Переважно «режисерський» підхід до наставництва. Наставники-керівники діють більш авторитарно і вказують учням, які кроки робити в навчанні і як вирішувати конкретні навчальні та життєві ситуації. Ці наставники мали особистий інтерес до своїх підопічних і зосереджувались на їх підготовці до «суворой реальності» трудового життя лікаря, обрамленої їхнім особистим досвідом роботи в клінічних умовах та їхніми особистими переконаннями щодо того, яким має бути хороший лікар.

Ці наставники відчувають відповідальність за успішність студентів та чітко враховують свою стратегічну поведінку в контексті результатів роботи вихованця на робочому місці.

Переживання ролейових конфліктів

Підсилювальний підхід та переважно перевіряючий підхід до наставництва поєднує ролі оцінювача та тренера як додаткову цінність для розвитку учня, чому сприяє система зворотного зв'язку та оцінювання при виконанні обох ролей. [5] Незважаючи на різні підходи, оцінка успішності в опануванні спеціальності повинна бути включена в процес коучингу, оскільки робота наставника передбачає регулярні бесіди зі студентом із зворотним зв'язком, огляд попередніх результатів навчання та визначення дій, спрямованих на подолання розриву між поточним рівнем підготовки вихованця та кінцевими цілями навчання.

Загалом, наставники, що дотримуються підсилювального та переважно перевіряючого підходів до наставництва, почувались впевнено у оцінюванні успішності інтернів на основі сукупних результатів поточного оцінювання.